

**Програма підготовки
до модульної контрольної роботи № 1**

Тестування

1. Хронологія

26 грудня 1595 – 27 липня 1657	Роки життя Б.Хмельницького.
1604–1654	Кримський хан Іслам-Гірей III.
1632–1648	Король польський Владислав IV.
1647–1657	Сильвестр Косів, митрополит Київський.
1648, 21 січня	Початок повстання Б.Хмельницького. Визволення повстанцями на чолі з Б.Хмельницьким Запорізької Січі.
30 січня 1648 – 27 липня 1657	Гетьманування Б.Хмельницького.
1648, 19 квітня – 6 травня	Битва під Жовтими Водами.
1648, 15–16 травня	Битва під Корсунем.
1648, 11–13 вересня	Битва під Пилявцями.
1648, 26 вересня – 16 жовтня	Облога Львова військом Б.Хмельницького.
1648, 27 жовтня – 14 листопада	Облога Замостя військом Б.Хмельницького.
1648, 23 грудня	Урочистий в'їзд Б.Хмельницького у Київ.
1648–1668	Ян II Казимир, король польський.
1649	Юридичне оформлення кріпосного права в Росії.
1649, 10–16 лютого	Переговори Б.Хмельницького з польськими комісарами у Переяславі.
1649, 30 червня – 8 серпня	Облога Збаража.
1649, 5–6 серпня	Битва під Зборовом.
1649, 8 серпня	Зборівський мирний договір.
1650, серпень–вересень	Похід Б.Хмельницького у Молдову.
1651, травень	Страта дружини Б.Хмельницького Мотрони у Суботові.
1651, 18–30 червня	Битва під Берестечком.
1651, 20 червня	Загибель Тугай-бея під Берестечком.
1651, 25 липня	Захоплення Києва військами Я.Радзівілла.
1651, вересень	Бої під Білою Церквою.
1651, 18 вересня	Білоцерківський договір.
1652, 22–23 травня	Битва під Батогом.
1652, 21 серпня	Вінчання Тимофія Хмельницького з Розандою Лупул.
1652–1709	Чортомлицька Січ.
1653–1656	Заснування Охтирки, Харкова, Сум.
1653, квітень–травень	Похід Т.Хмельницького у Молдову.
1653, серпень–вересень	Другий похід Т.Хмельницького у Молдову.
1653, 7 серпня – 9 жовтня	Оборона козаками молдовської фортеці Сучави.
1653, 6 вересня	Смерть Тимофія Хмельницького.
1653, 29 вересня – 5 грудня	Бої під Жванцем.
1653, 1 жовтня	Рішення Земського собору про прийняття України під протекторат Росії і про оголошення війни Польщі.
1653, 31 грудня	Прибуття до Переяслава посольства В.Бутурліна.
1654, 8 січня	Переяславська рада, складання присяги російському цареві Б.Хмельницьким і старшиною.
1654, серпень	Перемога російського війська над полками Я.Радзівілла у битві на р. Шкловці.
1654, вересень	Визволення Смоленська і захоплення частини Білорусі російськими військами і козацькими полками.
1654, 18–20 листопада	Героїчна оборона м. Буші.
1655, 19–22 січня	Дрижиполе – битва під Охматовом.
1655, 10–11 листопада	Бої українсько-російської та польсько-татарської армій під Озерною.
1655–1660	Війна Польщі з Швецією.
1655, серпень–вересень	Похід Б.Хмельницького і Ф.Бутурліна на Правобережну Україну.
1656, 24 жовтня	Віленська угода Москви з Польщею.
1656–1658	Війна Росії з Швецією.
1657, 18–19 березня	Перебування угорців Юрія II Ракочія і козаків наказного гетьмана А.Ждановича у Кракові.
1657, 11 квітня	Призначення Юрія Хмельницького гетьманом.
1657, 9–10 червня	Перебування угорців Юрія II Ракочія і козаків наказного гетьмана А.Ждановича у Кракові.

2. Поняття і терміни

Визначення понять

Булава – (від лат. *bull* – куля) – зброя ударної дії у вигляді стрижня (руків'я) із насадженою кулеподібною голівкою; один з клейнодів, який символізував гетьманську владу.

Бунчук – знак влади в Криму, Польщі та один із клейнодів українського козацтва. Мав вигляд довгого дерев'яного древка з маковицею (металевою кулею) або вістрям на вершині.

Значок – в козацькому війську прапор невеликих розмірів.

Корогва – хоругва, прапор, один з найшанованіших козацьких клейнодів.

Пернач (пірнач) – різновид булави; один із козацьких клейнодів, символ полковницької влади. Його голівка складалася з 4–12, найчастіше з 6 вертикальних пластин – пер, що й зумовило його назву.

Кварцяне військо – наймане військо в Речі Посполитій у 16–17 ст. Створене 1562 р. Використовувалося здебільшого для охорони державних кордонів та придушення національно-визвольної боротьби українського народу. Утримувалося за рахунок четвертої частини (кварті) прибутків від королівських маєтків (звідси й назва).

Осадчий – засновник нових поселень на „пустошах”, до обов'язків якого відносилися організації і технічні заходи при заснуванні нових містечок і сіл.

Баніція – покарання шляхтича через суд, яке вважалося найжорстокішим і передбачало інфамію (знеславлення й обмеження в громадянських правах) та вигнання покараного за межі батьківщини.

Гусари – у XVII ст. в Речі Посполитій бійці важкої кінноти, озброєні довгими списами, палашами, довгими чотиригранними мечами, одягнені в панцирі і шоломи.

Рейтари – вид найманої кінноти, озброєної вогнепальною зброєю (карабіни, пістолі) та холодною зброєю (палаші, списи).

Наказний гетьман – особа, яка тимчасово займала посаду гетьмана.

Генеральна старшина – вище військове і цивільне керівництво Війська Запорозького, державна адміністрація Гетьманщини.

Генеральний бунчужний – старшинська посада в гетьманській адміністрації України з середини 17 ст. і до кінця 18 ст., хранитель гетьманського бунчука, займався військовими справами, виконував адміністративно-господарчі доручення, зустрічав і проводжав послів.

Генеральний обозний – старшинська посада в гетьманській адміністрації України з середини 17 ст. і до кінця 18 ст., відав генеральною артилерією, і обозом.

Генеральний осавул – старшинська посада в гетьманській адміністрації України з середини 17 ст. і до кінця 18 ст., контролював стройову частину в полках, наглядав за складом полків, веденням реєстрів (компутів), за організацією постачання, підготовкою до походу.

Генеральний писар – старшинська посада в гетьманській адміністрації України з середини 17 ст. і до кінця 18 ст. Зберігав військову печатку, керував генеральною військовою канцелярією, вів усе гетьманське листування, в тому числі таємне та дипломатичне.

Генеральний підскарбій – старшинська посада в гетьманській адміністрації України з середини 17 ст. і до кінця 18 ст. Відав фінансами Гетьманщини. Визначав та розподіляв грошові та натуральні податки, встановлював розмір мита, очолював скарбову канцелярію.

Генеральний суддя – старшинська посада в гетьманській адміністрації України з середини 17 ст. і до кінця 18 ст. Очолював генеральний суд.

Генеральний хорунжий – старшинська посада в гетьманській адміністрації України з середини 17 ст. і до кінця 18 ст. Вважався охоронцем гетьманської хоругви. Міг очолювати гетьманську надвірну корогу (особисту охорону гетьмана). Крім того, відав військовими справами, виконував окремі доручення гетьмана.

Чорна рада – рада, скликана рядовим козацтвом („черню”, „голоною”) без участі старшини.

Полкова старшина – військова і цивільна адміністрація полку в Україні у другій половині 17 – 18 ст. Очолював полкову старшину полковник, а до її складу входили полкові обозний, суддя, писар, осавули (звичайно два), хорунжий.

Сотенна старшина – військова і цивільна адміністрація сотні у другій половині 17 – 18 ст. Очолював сотенну старшину сотник, а до її складу входили сотенні писар, осавули, хорунжий.

Займанщина – поширений серед козаків і селян України спосіб закріплення земельної власності на правах першого займу вільних земель.

Вільні військові села – державна власність Війська Запорозького (Гетьманщини). Селяни цих сіл були особисто вільними, але мусили платити так звані загальнонародні податки і виконувати різні повинності на користь Війська Запорозького.

Рангові маєтності – володіння, які надавалися козацькій старшині в Гетьманщині в тимчасове користування як своєрідна плата за виконання їх службових обов'язків.

Індукта – ввізне мито в Гетьманщині.

Евекта – вивізне мито в Гетьманщині.

Компути – списки козацького війська по сотнях в Гетьманщині, на основі яких вівся облік козацького реєстру.

3. Історична географія: карти-схеми битв

4. Тексти документів до семінарських занять